

Folkhälsopolitikens målområde 2: Kunskaper, kompetenser och utbildning

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Folkhälsopolitiken har åtta målområden. Målområde 2 handlar om kunskaper, kompetenser och utbildning.

För att åstadkomma en god och jämlik hälsa är det viktigt att alla får möjlighet att utveckla sina kunskaper och kompetenser, samt tillgodogöra sig en god utbildning. Skolan är en arena som når alla barn och unga och har därmed en grundläggande roll i arbetet för en god och jämlik hälsa.

Målområde 2 innehåller följande fokusområden:

- En god lärandemiljö i skolan
- Ett likvärdigt utbildningssystem
- Att motverka skolmisslyckanden genom tidig identifiering och insats

Det finns ett starkt samband mellan utbildningsnivå och hälsa. Lärande är en viktig faktor för hälsa, samtidigt som hälsa är en viktig faktor för lärande. Kunskaper och kompetenser förvärvade genom utbildning ger bättre möjligheter till arbete och inkomst, men också till att stärka psykologiska och sociala resurser (1).

En god lärandemiljö

En god lärandemiljö är viktig för att barn och ungdomar ska kunna inhämta och utveckla kunskaper (2). Det finns ett samband mellan ett antal självrapporterade skolfaktorer, som relationer och skolklimat, och barns hälsa och välbefinnande (3, 4). Personalens utbildning är också viktig för lärandemiljön i skolan, framför allt andelen

lärare med pedagogisk högskoleexamen i grundskolan och i gymnasieskolan (1).

Elevhälsan utgör en viktig del i skolans samlade arbete för elevers välbefinnande, utveckling och lärande (5). Även den fysiska miljön, såsom lokaler och utemiljöns utformning, är ett viktigt stöd till elevernas olika behov vid inläring (6).

Ett likvärdigt utbildningssystem

Enligt skollagen och läroplanerna ska utbildningen ta hänsyn till barns och elevers olika behov, och skolans kompensatoriska uppdrag innebär en skyldighet att alla elever ges goda förutsättningar att nå målen med utbildningen oavsett utgångsposition (7). Samtidigt finns det ett samband mellan föräldrarnas utbildningsbakgrund och elevernas skolresultat. Till exempel är behörighet till gymnasiet vanligare om föräldrarna har eftergymnasial utbildning (8). Grundskolan lägger grunden för vidare studier och de flesta unga påbörjar gymnasiestudier, men andelen elever med gymnasieexamen inom fyra år efter påbörjad utbildning är endast cirka 70 procent (9). Arbetsmarknaden har successivt förändrats mot allt högre krav på utbildning och kompetens för att få ett arbete. Unga som saknar slutbetyg från gymnasieskolan har sämre möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden, och detta kan i sin tur minska möjligheterna till god hälsa senare i livet.

En annan aspekt av ett likvärdigt utbildningssystem är att det ska vara lika kvalitet på utbildningen. Det finns en spridning mellan skolors genomsnittliga resultat, som delvis har ett samband med att skolorna är segregerade efter både socioekonomisk och utländsk bakgrund (5). Sådan skolsegregation riskerar att leda till att vissa skolor får svårigheter att kompensera för elevers olika behov och förutsättningar.

Att motverka skolmisslyckanden genom tidig identifiering och insats

Det är viktigt att tidigt upptäcka skolsvårigheter hos elever och ge dem ett verksamt stöd, eftersom det förebygger skolmisslyckanden på längre sikt. Svårigheter i skolan kan ge låg självkänsla, vilket i sin tur kan bidra till svaga prestationer (10). De som saknar tillräckliga förkunskaper får svårare att klara gymnasiestudier, och om skolan inte lyckas stödja eleven kan konsekvensen till slut bli en avbruten skolgång.

Uppföljning av målområde 2

För målområde 2 är kärnindikatorerna:

- Lärare med pedagogisk högskoleexamen i grundskolan
- Elever i åk 9 med gymnasiebehörighet
- Gymnasieexamen inom fyra år efter påbörjad utbildning

Folkhälsomyndigheten har även tagit fram en större uppsättning indikatorer för att spegla samtliga fokusområden. Mer information om indikatorer och uppföljning av målområdena finns på Folkhälsomyndighetens webbplats.

Målområde 2 och Agenda 2030

Målområdet Kunskaper, kompetenser och utbildning har kopplingar till Agenda 2030 och flera av de globala målen, inte minst det globala målet 4 om god utbildning för alla. Mål 4 betonar vikten av att säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och att främja alla människors lika möjlighet till livslångt lärande som gynnar deltagande i arbets- och samhällsliv. Bland delmålen ryms bland andra en likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet och att alla kvinnor och män ska ha lika tillgång till yrkesutbildning och eftergymnasial utbildning. Delmålet att skapa inkluderande och trygga utbildningsmiljöer som är anpassade för barn och personer med funktionsnedsättning samt tar hänsyn till jämställdhetsaspekter har också kopplingar till det andra folkhälsopolitiska målområdet.

Myndigheter inom målområdet

Många myndigheter har ansvar för frågor som är av betydelse för målområde 2. Följande myndigheter kan ha särskild betydelse för att stärka möjligheterna till en god och likvärdig utbildning och i förlängningen därmed även en god och jämlik hälsa: Centrala studiestödsnämnden, Myndigheten för yrkeshögskolan, Sameskolstyrelsen, Skolverket, Socialstyrelsen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens kulturråd, Universitetskanslersämbetet och Universitets- och högskolerådet. Även

vissa tvärsektoriella myndigheters arbete kan ha betydelse för målområdet.

Referenser

1. Kommissionen för jämlik hälsa. Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa: förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa. SOU 2017:47.
2. Den nya skollagen: för kunskap, valfrihet och trygghet. Regeringens proposition 2009/10:165.
3. Sonmark K, Modin B. Psychosocial work environment in school and students' somatic health complaints: an analysis of buffering resources. Scand J Public Health. 2017;45(1):64–72.
4. Folkhälsomyndigheten. Hur hänger olika skolfaktorer samman med ungdomars hälsa och välbefinnande i Sverige? Analyser på data från Skolbarns hälsovanor. Solna: Folkhälsomyndigheten; 2022.
5. Utredningen om en mer likvärdig skola. En mer likvärdig skola: minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning. SOU 2020:28.
6. Boverket. Utveckla förskolors och skolors fysiska miljö för att lyfta hela samhället. [Internet]. Karlskoga: Boverket, 2021.
7. Skollag (SFS 2010:800)
8. Skolverket. Sökande och antagna till gymnasieskolan läsåret 2021/22. Stockholm: Skolverket; 2021.
9. Skolverket. Betyg- och studieresultat i gymnasieskolan år 2021. Stockholm: Skolverket, 2021.
10. Gustafsson J-E, Allodi Westling M, Åkerman A, Eriksson C, Eriksson L, Fischbein S, et al. School, learning and mental health: a systematic review. Stockholm: The Royal Academy of Sciences, The Health Committee; 2010.